

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Донецький національний університет економіки і торгівлі
імені Михайла Туган-Барановського

ЗАТВЕРДЖЕНО
На засіданні кафедри
підприємництва і торгівлі

Протокол № 19 від «20» червня 2017
Зав. кафедри

_____ О.Є. Бавико

РОБОЧА ПРОГРАМА ДИСЦИПЛІНИ
ОСНОВИ ЕКСПЕРТИЗИ В МИТНІЙ СПРАВІ

Кількість кредитів ECTS 4

Розробник:
Скляр Н.М.,
старший викладач кафедри
підприємництва і торгівлі, к.е.н.

1. Опис дисципліни

Найменування показників	Характеристика дисципліни
Обов'язкова / вибіркова дисципліна	обов'язкова
Семестр	6
Кількість кредитів	4
Загальна кількість годин	120
Кількість модулів	2
Лекції, годин	30
Практичні/ семінарські, годин	30
Лабораторні, годин	
Самостійна робота, годин	60
Тижневих годин для денної форми навчання:	
аудиторних	4
самостійної роботи студента	4
Вид контролю	екзамен

2. Мета та завдання дисципліни

Мета - формування уявлення про експертизу як специфічний вид діяльності; визначення ролі та місця експертизи товарів в митній справі і міжнародній торгівлі; формування компетентностей студентів щодо організації, процедури проведення та оформлення результатів експертизи товарів, що переміщуються через митний кордон України.

Завдання - засвоєння цілей, завдань, видів та інструментів митної експертизи товарів; загальної методології експертизи товарів; надання студентам теоретичних знань щодо проведення різних видів експертизи при митному оформленні; оволодіння практичними навичками з організації та проведення експертизи товарів в митних цілях.

3. Структура дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин				
	усього	У тому числі			
		л	п/с	лаб	срс
1	2	3	4	5	6
Змістовий модуль 1. Методологічні засади експертизи товарів в митній справі					
Тема 1. Поняття, мета і завдання експертизи товарів	10	2	2		6
Тема 2. Об'єкти, суб'єкти та методи експертизи в митній справі	10	2	2		6
Тема 3. Класифікація та характеристика експертиз в митній справі	14	4	4		6
Тема 4. Експертиза в системі митного контролю. Відмінні ознаки митної експертизи від інших видів експертиз	16	4	4		8
Тема 5. Нормативно-правові засади регулювання питання митної експертизи	10	2	2		6
Разом за модулем 1	60	14	14		32

Змістовий модуль 2. Організаційні засади експертизи товарів в митній справі					
Тема 6. Експертна діяльність в системі митної служби України	10	2	2		6
Тема 7. Організація та процедура проведення експертизи товарів, що переміщуються через митний кордон України	10	2	2		6
Тема 8. Документальне оформлення результатів експертизи товарів в митній справі	10	2	2		6
Тема 9. Особливості документальної та класифікаційної експертизи	14	4	4		6
Тема 10. Експертиза деяких видів товарів, що переміщуються через митний кордон	16	6	6		4
Разом за модулем 2	60	16	16		28
Усього годин	120	30	30		60

4. Теми семінарських/практичних/лабораторних занять

№ з/п	Вид та тема заняття	Години
1	Семінар – розгорнута бесіда: Термінологія та основні поняття експертизи товарів. Мета і завдання експертизи товарів.	2
2	Семінар – дискусія: Об'єкти, суб'єкти та методи експертизи товарів в митній справі	2

3	Семінар з виконанням практичних завдань: Класифікація та характеристика експертиз товарів в митній справі. Види експертиз, що проводяться митними лабораторіями	4
4	Семінар з виконанням практичних завдань: Експертиза в системі митного контролю. Відмінні ознаки митної експертизи від інших видів експертиз	4
5	Семінар запитань і відповідей: Нормативно-правові засади регулювання питання митної експертизи	2
6	Семінар – розгорнута бесіда: Експертна діяльність в системі митної служби України. Експертні організації в структурі ДФСУ. Правовий статус експерта	2
7	Семінар з виконанням практичних завдань: Організація та процедура проведення експертизи товарів, що переміщуються через митний кордон України	2
8	Семінар з виконанням практичних завдань: Документальне оформлення результатів експертизи товарів в митній справі	2
9	Семінар з виконанням практичних завдань: Особливості документальної та класифікаційної експертизи	4
10	Семінар з виконанням практичних завдань: Експертиза деяких видів товарів, що переміщуються через митний кордон: експертиза культурних цінностей; експертиза порнографічної продукції, продукції, що пропагує насильство і жорстокість; експертиза товарів, що містять об'єкти права інтелектуальної власності	6
Усього		30

5. Індивідуальні завдання

- 1 Огляд періодичної і монографічної спеціально-наукової літератури
- 2 Підготовка рефератів, доповідей, слайдових презентацій за обраною темою
- 3 Добір митної статистичної інформації та складання на її підставі аналітичних довідок.
- 4 Підготовка тез доповідей з метою виступу на університетських, всеукраїнських та міжнародних семінарах та конференціях

6. Обсяги, зміст та засоби діагностики самостійної роботи

Вид та тема занять	Кількість годин самостійної роботи	Зміст самостійної роботи	Засоби діагностики
Змістовий модуль 1. Основи міжнародного технічного регулювання та особливості систем технічного регулювання країн світу			
Семінар – розгорнута бесіда Тема 1. Термінологія та основні поняття експертизи товарів. Мета і завдання експертизи товарів.	6	1. Опрацювання конспекту лекцій та рекомендованої літератури для обговорення питань: основні терміни та визначення в галузі експертизи товарів. Мета і завдання експертизи товарів. Засоби експертизи товарів в митній справі Джерело [1-3, 7-11]. 2. Самотестування. 3. Термінологічний диктант	Тестування, фронтальне та індивідуальне опитування, перевірка термінологічного диктанту
Семінар – дискусія Тема 2. Об'єкти, суб'єкти та методи експертизи товарів в митній справі	6	1. Опрацювання конспекту лекцій та рекомендованої літератури для обговорення питань: хоб'єкти експертизи товарів та їх характеристика. Суб'єкти експертизи товарів в митній справі. Методи експертизи товарів в митній справі Джерело [1-4, 9-13]. 2. Підготовка до презентації доповіді за темами: «Евристичні та вимірвальні методи експертизи» та «Види засобів вимірвальної техніки. Класифікація вимірвальних приладів»	Тестування, фронтальне та індивідуальне опитування, заслуховування та обговорювання доповідей
Семінар з виконанням практичних завдань Тема 3. Класифікація та характеристика експертиз товарів в митній справі. Види експертиз, що проводяться митними лабораторіями	6	1. Опрацювання конспекту лекцій та рекомендованої літератури для обговорення питань: класифікація експертиз товарів. Види експертиз товарів, що здійснюються в митних цілях, та їх характеристика Джерело [1, 2, 11]. 2. Самотестування. 3. Вирішення ситуаційних завдань з питань ідентифікаційної, хімічної, технологічної, класифікаційної, товарознавчої, матеріалознавчої, сертифікаційної, мінералогічної, мистецтвознавчої, екологічної експертизи, визначення країни походження товару.	Тестування, фронтальне та індивідуальне опитування, перевірка ситуаційних завдань
Семінар з виконанням практичних завдань Тема 4. Експертиза в системі митного контролю. Відмінні ознаки митної експертизи від інших видів експертиз	8	1. Опрацювання конспекту лекцій та рекомендованої літератури для обговорення питань: класифікаційні характеристики митної експертизи; предметні відмінності від інших видів експертиз; інструментальне забезпечення експертизи в митній справі Джерело [1-4;6; 10;11]. 2. Самотестування. 3. Вирішення практичних завдань щодо порівняльного аналізу особливостей різних видів товарних експертиз	Тестування, фронтальне та індивідуальне опитування, перевірка практичних завдань
Семінар запитань і відповідей: Тема 5. Нормативно-правові засади регулювання питання митної експертизи	6	1. Опрацювання конспекту лекцій та рекомендованої літератури для обговорення питань: правові засади регулювання експертної діяльності; законодавство щодо регулювання статусу експерта в митній справі; нормативи відбору проб у митній справі при різних видах експертиз Джерело [1-3;8; 11]. 2. Самотестування. 3. Вирішення практичних завдань з вивчення	Тестування, фронтальне та індивідуальне опитування, розв'язання практичних завдань

Вид та тема занять	Кількість годин самостійної роботи	Зміст самостійної роботи	Засоби діагностики
		нормативної бази щодо експертної діяльності в митній справі	
Разом змістовий модуль 1	32		
Змістовий модуль 2. Організаційні засади експертизи товарів в митній справі			
Семінар – розгорнута бесіда Тема 6. Експертна діяльність в системі митної служби України. Експертні організації в структурі ДФСУ. Правовий статус експерта	6	1. Опрацювання конспекту лекцій та рекомендованої літератури для обговорення питань: роль митної експертизи в митній системі України; структура експертних організацій в структурі ДФСУ; завдання та функції центрального митного управління лабораторних досліджень та експертної роботи та його структура; права та обов'язки експерта при проведенні митної експертизи Джерело [1-5, 14-17]. 2. Самотестування. 3. Підготовка презентації доповіді щодо основних засад політики країни в сфері забезпечення проведення експертизи в митній справі	Тестування, фронтальне та індивідуальне опитування, заслуховування та обговорювання доповідей
Семінар з виконанням практичних завдань Тема 7. Організація та процедура проведення експертизи товарів, що переміщуються через митний кордон України	6	1. Опрацювання конспекту лекцій та рекомендованої літератури для обговорення питань: підстави та порядок призначення експертизи товарів митних цілях. Порядок взяття проб і зразків для експертизи товарів. Основні етапи проведення експертизи товарів. Джерело [1-6, 11, 19]. 2. Самотестування. 3. Ситуативні завдання на закріплення порядку проведення експертизи на прикладі спирту етилового	Тестування, фронтальне та індивідуальне опитування, перевірка практичних завдань
Семінар з виконанням практичних завдань Тема 8. Документальне оформлення результатів експертизи товарів в митній справі	6	1. Опрацювання конспекту лекцій та рекомендованої літератури для обговорення питань: висновки експерта як структурний елемент висновку з експертизи товарів та вимоги, що до них висуваються. Структура і зміст висновку з експертизи товарів в митній справі Джерело [1-6, 10-12, 19]. 2. Самотестування. 3. Вирішення практичних завдань з підготовки експертних висновків в митній справі за різними видами експертиз	Тестування, фронтальне та індивідуальне опитування, перевірка практичних завдань
Семінар з виконанням практичних завдань Тема 9. Особливості документальної та класифікаційної експертизи	6	1. Опрацювання конспекту лекцій та рекомендованої літератури для обговорення питань: характеристика системи митного оформлення; документи, що використовуються під час митного контролю і митного оформлення; перевірка МД; експертиза сертифікатів походження товару; перевірка автентичності сертифіката про походження товару; алгоритм експертизи на відповідність коду УКТЗЕД. Джерело [1-3;9-11]. 2. Самотестування. 3. Вирішення ситуативних завдань з вивчення порядку проведення експертизи документів, що надаються на митний контроль та оформлення товарів, що перетинають митний кордон України	Тестування, фронтальне та індивідуальне опитування, перевірка практичних завдань

Вид та тема занять	Кількість годин самостійної роботи	Зміст самостійної роботи	Засоби діагностики
Семінар з виконанням практичних завдань Тема 10. Експертиза деяких видів товарів, що переміщуються через митний кордон	4	1. Опрацювання конспекту лекцій та рекомендованої літератури для обговорення питань: експертиза культурних цінностей; експертиза порнографічної продукції, продукції, що пропагує насильство і жорстокість; експертиза товарів, що містять об'єкти права інтелектуальної власності Джерело [1-3;9-11]. 2. Самотестування. 3.Вирішення ситуативних завдань з порядку експертизи порнографічної продукції та товарів, що містять об'єкти права інтелектуальної власності	Тестування, фронтальне та індивідуальне опитування, перевірка практичних завдань
Разом змістовий модуль 2	28		
Разом	60		

7. Результати навчання

1	Знання методів та інструментів проведення експертиз в митній справі
2	Знання взаємозв'язку експертної діяльності в системі митної служби
3	Вміння документально оформлювати результати експертизи в митній справі
4	Набуття практичних навичок з організації та процедури проведення експертизи товарів, що перетинають митний кордон України

8. Форми навчання

Лекції, семінарські (практичні) заняття, самостійна робота (підготовка презентацій, рефератів, самостійно опрацювання додаткових питань за рекомендованою літературою, виконання індивідуальних завдань).

9. Методи оцінювання

Поточне оцінювання на семінарських (практичних) заняттях, усні презентації, контрольні модульні роботи, екзамен.

10. Розподіл балів, які отримують студенти

Відповідно до системи оцінювання знань студентів ДонНУЕТ, рівень сформованості компетентностей студента оцінюються протягом семестру в обсязі 50 балів

Оцінювання протягом семестру

№ теми практичного заняття	Вид роботи/бали					
	Тестові завдання	Задачі, завдання, кейси тощо	Обговорення теоретичних питань теми	Індивідуальне завдання	ПМК	Сума балів
Змістовий модуль 1						
Тема 1	2		1	1		4
Тема 2	2	2				4
Тема 3	2	2				4
Тема 4	2	2				4
Тема 5	2	2			5	9
Разом змістовий модуль 1	10	8	1	1	5	25
Змістовий модуль 2						
Тема 6	2		1	1		4
Тема 7	2	2				4
Тема 8	2	2				4
Тема 9	2	2				4
Тема 10	2	2			5	9
Разом змістовий модуль 3	10	8	1	1	5	25
Разом	20	17	2	1	10	50

Оцінювання студентів при проведенні екзамену з використанням комп'ютерної програми «TestXPro»

Оцінка на підсумковому контролі складається з двох елементів:

0-40 балів - теоретична частина (тестування);

0-10 балів – практична частина (розрахункове завдання).

Набрані бали за виконання теоретичної та практичної частин сумуються. Сума складає загальну кількість балів, отриманих за екзамен.

Теоретична частина екзамену включає тестові завдання (40 тестових завдань).

Оцінювання тестових завдань (40 тестових завдань по 1 балу) проводиться на основі інформації, яку надає комп'ютер за результатами тестування (кількість правильних відповідей). Правильна відповідь на одне тестове завдання оцінюється в один бал.

Загальне оцінювання теоретичної частини екзамену відбувається шляхом підбиття підсумку або сумування балів, які набрали студенти під час тестування.

Оцінювання результатів виконання практичної частини (1 розрахункове завдання на 10 балів) здійснюється відповідно до шкали оцінювання практичної частини.

Шкала оцінювання практичної частини

Сума балів	Критерії оцінювання
10	Завдання виконано у повному обсязі, відповідь обґрунтована, висновки і пропозиції аргументовані, розрахунки правильні, оформлення відповідає вимогам
7	Завдання виконано у повному обсязі, але допущено незначні неточності в розрахунках або оформленні, прийняті рішення недостатньо аргументовані
4	Завдання виконано не менше ніж на 70% при правильному оформленні або не менше ніж на 80%, якщо допущені незначні помилки в розрахунках чи оформленні
0-3	Завдання виконано менше ніж на 70%, допущені помилки в розрахунках чи оформленні, прийняте рішення не аргументовано

Оцінювання студентів при проведенні екзамену без використання комп'ютерної програми «TestXPro»

Оцінка на підсумковому контролі складається з двох елементів:

0-40 балів - теоретична частина (тестування);

0-10 балів – практична частина (розрахункове завдання).

Набрані бали за виконання теоретичної та практичної частин сумуються. Сума складає загальну кількість балів, отриманих за екзамен.

Теоретична частина екзамену включає тестові завдання (40 тестових завдань). Оцінювання тестових завдань (40 тестових завдань по 1 балу) проводиться на основі підрахунку кількості правильних тестів. Правильна відповідь на одне тестове завдання оцінюється в один бал.

Загальне оцінювання теоретичної частини екзамену відбувається шляхом підбиття підсумку або сумування балів, які набрали студенти під час тестування.

Оцінювання результатів виконання практичної частини (1 розрахункове завдання на 10 балів) здійснюється відповідно до шкали оцінювання практичної частини.

Шкала оцінювання практичної частини

Сума балів	Критерії оцінювання
10	Завдання виконано у повному обсязі, відповідь обґрунтована, висновки і пропозиції аргументовані, розрахунки правильні, оформлення відповідає вимогам
7	Завдання виконано у повному обсязі, але допущено незначні неточності в розрахунках або оформленні, прийняті рішення недостатньо аргументовані
4	Завдання виконано не менше ніж на 70% при правильному оформленні або не менше ніж на 80%, якщо допущені незначні помилки в розрахунках чи оформленні
0-3	Завдання виконано менше ніж на 70%, допущені помилки в розрахунках чи оформленні, прийняте рішення не аргументовано

Загальне оцінювання результатів вивчення дисципліни

Для виставлення підсумкової оцінки визначається сума балів, отриманих за результатами екзамену та за результатами складання змістових модулів. Оцінювання здійснюється за допомогою шкали оцінювання загальних результатів вивчення дисципліни (модулю).

Оцінка

100-бальна шкала	Шкала ECTS	Національна шкала
90-100	A	5, «відмінно»
80-89	B	4, «добре»
75-79	C	
70-74	D	3, «задовільно»
60-69	E	
59-30	FX	2, «незадовільно»
0-29	F	

11. Методичне забезпечення

- 1 Електронний конспект лекцій.
- 2 Методичні рекомендації для вивчення дисципліни
- 3 Комплекти індивідуальних завдань (міні-кейсів).
- 4 Навчальна та наукова література, нормативні документи

12. Рекомендована література

Основна

- 1 Батутіна А.П., Ємченко І.В. Експертиза товарів. Навчальний посібник. – К.: Центр навчальної літератури, 2004. - 278 с.
- 2 Батутіна А.П., Ємченко І.В., Троякова А.О. Експертиза товарів (практикум): Навчальний посібник. – Львів.: «Магнолія 2006», 2008. – 396 с.
- 3 Додонкин Ю.В. Таможенная экспертиза товаров: Учебник для студ. высш. учеб. заведений / Ю.В. Додонкин, И.А. Жебелева, В.И. Криштафович. – М.: Издательский центр «Академия», 2003. – 272 с.
- 4 Експертизи в судовій практиці : наук.-практ. Посіб. / за заг. ред. В.Г. Гончаренка. - 2-ге вид., перероб. і допов. . – К. : Юрінком Інтер, 2010. – 400 с.
- 5 Коломієць Т. М., Притульська Н. В., Романенко О. Л. Експертиза товарів: Підручник. – К.: Київ. нац. торг-екон. ун-т, 2001. - 274 с.
- 6 Коломієць Т.М., Белінська С.О., Романенко О.Л. Експертиза товарів: Опорний конспект лекцій. – К.: КДТЕУ, 2009. – 114 с.
- 7 Митний кодекс України: Закон України від 13.03.2012 р. № 4495-VI
- 8 Про визначення зон діяльності експертних підрозділів: Наказ ДМСУ від 03.04.2004 р. № 414
- 9 Про доповнення до листів від 15.03.2006 р. № 29/1-10.2/1725-ЕП, від 05.05.2006 р. № 29/1-10.2/3192-ЕП та від 20.09.2007 р. № 29/1-10.2/5628-ЕП щодо методичних рекомендацій по відборі проб і зразків для лабораторних досліджень: Лист ДМСУ від 07.11.2008 р. № 29/2-10.2/7871-ЕП
- 10 Про затвердження Положення про Центральне митне управління лабораторних досліджень: Наказ ДМСУ від 29.03.2004 р. № 220
- 11 Про затвердження Порядку взаємодії митних органів із Центральним митним управлінням лабораторних досліджень та експертної роботи при проведенні митного контролю та митного оформлення товарів і транспортних засобів, Нормативів взяття проб (зразків) товарів для проведення дослідження (аналізу, експертизи) та форми акта про взяття проб (зразків) товарів: Наказ Міністерства фінансів України від 31.05.2012 р. № 654
- 12 Про затвердження Порядку відбору зразків продукції тваринного, рослинного і біотехнологічного походження для проведення досліджень: Постанова КМУ від 14.06.2002 р. № 833
- 13 Про затвердження Порядку передання, повернення та знищення (утилізації) проб (зразків) товарів після проведення дослідження (аналізу, експертизи) Центральним митним управлінням лабораторних досліджень та експертної роботи Державної митної служби України: Наказ Міністерства фінансів України від 31.05.2012 р. № 653
- 14 Про затвердження форм процесуальних документів у справах про порушення митних правил: Наказ міністерства фінансів України від 31.05.2012 р. № 652
- 15 Закон України «Про захист прав споживачів» № 3682-XII від 15.12.1993р. в редакції 2017р.
- 16 Про інформацію: Закон України від 02.10.1992 р. № 2657-XII
- 17 Про Митний тариф України: Закон України від 05.04.2001 р. № 2371-III (зі змінами та доповненнями)
- 18 Положення про Державний департамент інтелектуальної власності, затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 20 червня 2000 р. // Офіційний вісник України. — 2000. — № 25
- 19 Про охорону прав на винаходи і корисні моделі: Закон України від 23 грудня 1993 // Відомості Верховної Ради. – 1994. - № 7.

Допоміжна

- 20 Бичківський Р.В. Метрологія, стандартизація, управління якістю і сертифікація [Текст] : підруч.для вищ. навч.закл. / Р. В. Бичківський [та ін.] ; Нац. ун-т "Львів. політехніка" . — Л., 2004 . — 560 с.
- 21 Захист прав споживачів: Навч. посіб. / Н. Г. Салухіна, О. М. Язвінська, О. І. Башкатова. — К.: МАУП, 2007. — 382 с.
- 22 Митна політика та митна безпека: концептуальне визначення та шляхи забезпечення: [монографія] / І.Г.Бережнюк, О.П. Гребельник, І.Г. Калетнік, Ю.О. Коновалов та ін.; за ред. П.В. Пашка. — К.: Знання, 2012. — 238 с.
- 23 Кириченко Л. С, Самойленко А. А. Стандартизація і сертифікація товарів та послуг: Підручник/ Л. С. Кириченко, А. А. Самойленко. — Х.: Вид-во «Ранок», 2008. — 240 с.
- 24 Тропіна О.М. Правові аспекти визначення кола товарів, що містять об'єкти права інтелектуальної власності, у митному законодавстві // Право України. — 2003. - № 1.
- 25 Скляр, Н. М. Адаптація до уніфікованого контрольного списку ЄС : провідний досвід [Текст] / Н. М. Скляр, Е. В. Крупіца // Митна політика та актуальні проблеми економічної безпеки України на сучасному етапі: тези III міжнар. науково- практич. конф. молодих учених , м. Дніпропетровськ , 18 – 19 вересня 2010 р. – Т. 1. – Дніпропетровськ : Академія митної служби Укр., 2010. – С. 178 – 179.
- 26 Топольник В.Г. Метрологія, стандартизація, сертифікація і управління якістю [Текст] : навч. посіб. : рекомендовані М-вом освіти і науки України для студ. вищ. навч. закл. / В. Г. Топольник, В. Д. Кожевнікова ; М-во освіти і науки України, Укр. мор. ін-т . — Севастополь : [УМП], 2010 . — 179 с.
- 27 Салухіна Н. Г., Язвінська О. М. Стандартизація та сертифікація товарів і послуг: Підручник. - К.: Центр учбової літератури, 2010. - 336 с.
- 28 Скляр. Н., Воцко М., Міжнародні технічні вимоги щодо експорту соняшникової олії на європейський ринок // Стратегії та інновації: актуальні управлінські практики: матеріали II Міжнародної науково-практичної конференції – Кривий Ріг: Донецький національний університет економіки і торгівлі імені Михайла Туган-Барановського, 2017. –547с -С.186
- 29 Тарасова В.В., Малиновський А.С., Рибак М.Ф. Метрологія, стандартизація і сертифікація: Підручник/За заг .ред. В.В Тарасової - К.: Центр навчальної літератури, 2006.- 264с.
- 30 Цюцюра В.Д. Метрологія та основи вимірювань [Текст] : навч. посіб. / В.Д.Цюцюра, С.В.Цюцюра . — К. : Знання-Прес, 2003 . — 180 с.
- 31 Біла А.О., Скляр Н.М. Особливості класифікації та митних формальностей імпорту кави //Лібералізація та безпековий механізм зовнішньоекономічної діяльності: економічні та гуманітарно – технічні аспекти: зб. матеріалів міжнар. науково – практич. конф., м. Дніпропетровськ / Університет митної справи та фінансів.– Дніпропетровськ, 2016. – С.23-25
- 32 Скляр Н.М. Проблеми міжнародного технічного регулювання в торгівлі товарами військового призначення [Текст]]/ Н. М. Скляр// Лібералізація та безпековий механізм зовнішньоекономічної діяльності: економічні та гуманітарно-технічні аспекти: зб. матеріалів міжнар. науково – практич. конф., м. Дніпропетровськ / Університет митної справи та фінансів.– Дніпропетровськ, 2016. – С. 77-79
- 33 Скляр, Н. М., Бондарчук М.Є. Високотехнологічний експорт України на азійських ринках [Текст] / Н. М. Скляр,М.Є. Бондарчук // Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право. –К: КНЕТУ -2017. - №2 – С. 61-70

Інформаційні ресурси

- 34 Офіційний сайт НТФ «Інтес» QDProfessional [Електронний ресурс] // Режим доступу: <http://www.qdpro.com.ua/products/qdprofessional>
- 35 Офіційний сайт Європейського митного співтовариства [Електронний ресурс]. – [http://www.europa.eu.int/comm/taxation customs/](http://www.europa.eu.int/comm/taxation_customs/).
- 36 Офіційний сайт Державної служби експортного контролю. [Електронний ресурс] // Режим доступу: <http://www.dsecu.gov.ua/control/uk/index>
- 37 Офіційний сайт Конференції ООН з торгівлі і розвитку // [Електронний ресурс] // Режим доступу: <http://unctad.org>.
- 38 Науково-дослідний центр стандартизації, сертифікації та якості [Електронний ресурс] // Режим доступу: <http://www.ukrndnc.org.ua>
- 39 Стандартизація, метрологія, сертифікація. УКРСЕПРО [Електронний ресурс] // Режим доступу: <http://csm.kiev.ua>